

ДЕЯКІ ЧИННИКИ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ В АСПЕКТІ ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

На сьогоднішній день ідеї гуманістичної педагогіки охопили наше суспільство. Ідеї олюднення процесу освіти, утвердження в ньому ненасилля виявились досить привабливими. Гуманістична педагогіка є особистісно-орієнтованою, її головною метою виступає розвиток особистості. Процес гуманітаризації освіти все більше стає нероздільною складовою загального процесу гуманоцентричної переорієнтації освітньої системи. Відтак, гуманітарна освіта повинна вирішити два головних завдання: 1) виживання людства в цілому; 2) якомога повне задоволення потреб в освіті окремої людини з метою найповнішої реалізації її здібностей та власної життєвої мети. Для вирішення першого завдання необхідно формування принципово нового світогляду, який повинен включати усвідомлення людства як цілісної системи та необхідність гармонійної взаємодії людства і природи.

Виховний потенціал гуманістичної педагогіки не буде вичерпаним, якщо не вести планомірну роботу щодо учнівських, Его-потягів, які проявляються в різноманітних шкільних ситуаціях. Его-потяги відіграють суттєву роль у становленні моральної особистості. Вони досить різноманітні: заздрість, гординя, гонористість, підступність, жадібність, нетерпимість, жорстокість, мстивість, злослів'я, ворожість, лицедійство, скупість, користоловство, пристрасть до чуттєвих утіх. Спільний корінь цих

негативних проявів – себелюбство. Але себелюбство – це не любов до себе. Любов до себе – це об'єктивне *усвідомлення* (працею і поведінкою заслужене) самоствалення, без якого не може виникнути любов до іншої людини.

Протидіяти проявам Его-пристрастей можна за допомогою їх усвідомлення, яке пов'язане з їх термінологічним визначенням. Дитина мусить навчитися вести внутрішню полеміку зі своїми Его-пристрастями, засуджуючи їх, використовувати проти них вольові зусилля.

Коли, з одного боку, не дається поступка Его-пристрастям, а з іншого – виховуються суспільно значущі моральні цінності, у підлітка поступово розвивається загальна гуманістична спрямованість. Гуманістична педагогіка є особистісно-орієнтованою.

Педагогічний колектив нашої школи шукає шляхи реалізації гуманістичної педагогіки, підтримує школярів з питань утвердження їхніх прав, свобод і інтересів. Ненасилля зумовлюється особистісними професійними якостями педагогів. В школі проводяться семінари та диспути вчителів на яких обговорюється глибоке розуміння внутрішньою світу дитини, її безумовне визнання та індивідуальні особливості і можливості, вікові психологічні закономірності розвитку, вплив на нього за новітніми методиками, що їх впроваджує

колектив експериментального майданчика.

Навчальний зміст, який спрямований на засвоєння школярем лише певної соціально корисної суми знань, умінь і навичок будується з огляду на природу і сутність гуманістичної педагогіки яка реалізується особистісно-орієнтованим навчальним процесом. Навіть на уроках математики потрібно втілювати ідеї демократизації взаємин педагога та школяра. В цілому особистісно-орієнтована освіта має підготувати школяра до життя як безперервного вчинку, до вчинкової життєдіяльності. Вона передбачає розвиток відповідальної самостійності, самосвідомості, унікальності як ціннісної основи життя людини.

У своїй роботі я постійно пов'язую засвоєння знань з математики з розвитком особистих цінностей, морально-духовних прагнень школяра.

Готуватись до роботи в 5-му класі я починаю задовго до 1-го вересня. Заздалегідь знайомлюсь зі своїм майбутнім класом, відвідую уроки в початкових класах, спостерігаю і вивчаю особливості роботи в цих класах, звички та ступінь самостійності й самосвідомості, як того потребують ідеї гуманістичної педагогіки та новітні методики.

На уроках у 5-х класах часто використовую ігрові форми навчання, Оскільки в іграх діти повторюють те, до чого ставляться з увагою, що здатні спостерігати і розуміти. Гра – найбільш вільна форма їхньої діяльності, в якій усвідомлюється, вивчається навколишній простір для

особистої творчості, самовираження, що відповідає ідеям ненасилля.

Ідеям гуманізації педагогіки відповідають інтерактивні принципи й підходи до організації навчально-пізнавальної діяльності учнів: теоретичні основи й практика. Важливим є те, що ми акцентуємо свою роботу на одному з основних факторів, що стимулюють навчання підлітків – на почутті власної гідності, оскільки такі фактори, як вимогливість учителів та контроль батьків не є потужними стимулами для навчання. Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що вчитель організує пізнавально-навчальну діяльність учня таким чином, що він самостійно розв'язує певні ситуації, проблеми, спираючись на свої потенційні можливості й уже набуті знання у процесі взаємодії «учень-інформація», «учень-ситуація», «учень-проблема», тощо.

На уроці інтерактивні технології поділяються таким чином:

- парна (робота учня в парі з учителем, у парі з учнем);
- фронтальна (учитель навчає весь клас або групу учнів);
- групова (учні активно навчають один одного);
- індивідуальна (самостійна) роботу учня.

На своїх уроках я часто використовую ці технології. В 7А та 7Б класах є учні-вчителі (С. Олексій, Є. Саша, Л. Валя, та інші). При самостійних роботах – десятихвилинках вони допомагають, перевіряють учнів, за якими вони закріплені на уроці. Часто практикую роботу в парах, групах.

Я.А. Коменський заповідав: «Усіма можливими способами треба запалювати в дітях палке прагнення до знань і до учіння. Прагнення до учіння збуджується... самими навчальними предметами, методом навчання».

Організуючи процес оволодіння науковими знаннями, у школяра слід сформуванати розуміння невідривності їх від педагога як носія цих знань, учень має переконатися, що його знання – це не лише результат зусилля вчителя, а й результат його власних зусиль.

Розвиткові особистості на уроках математики сприяє вироблення навичок і умінь перевіряти свою роботу. Формування потреби в самоконтролі слід починати з того, що навчати учня знаходити помилки у свого товариша і навіть у вчителя. З часом учень почне переносити набуті вміння на власну діяльність (самоконтроль). Критична діяльність учня, пов'язана з контролем і самоконтролем, має таке ж право на повагу з боку вчителя, як і його продуктивна діяльність. В оцінюванні всієї роботи учня повинно входити і оцінювання його критичної діяльності. Формування потреби самоконтролю утверджує культуру ненасилля.

У своїй роботі часто показую як треба завдання робити, потім показую як не треба робити, демонструю типові помилки. Можна наочно продемонструвати учням, які помилки зустрічаються найчастіше під час розв'язування деяких задач. Іноді краще побудувати розповідь так, щоб помилки містились в розповіді вчителя, а учні повинні їх помітити. Все це сприяє розвитку вміння аналізувати, систематизувати, узагальнювати матеріал, здійснювати організовану

пошукову діяльність на підставі спільної праці учнів, навчити учнів самостійно працювати з додатковою літературою, підвищувати інтерес до математики, формувати власну життєву позицію.

Однією з умов гуманістичної педагогіки є ефективний контроль. Контрольні роботи допомагають активізувати навчальну і пізнавальну діяльність учнів. Система різнорівневих контрольних робіт дає змогу впровадити демократизм у виборі учнем рівня засвоєння матеріалу. Гуманізації педагогічного процесу сприяє психологічний мікроклімат уроку. Позитивний мікроклімат на уроці – це й емоційний настрій уроку, і гуманізм стосунків, і оптимізм діяльності.

Позитивне ставлення до навчання завдячує правильній організації діяльності учнів (ненасиллю) щоби дитина знаходила щось позитивне в тому, чим вона займається, її поведінка повинна визначатися прагненням до самореалізації, причому орієнтація особистості на принципи людяності дозволяє цю самореалізацію реалізувати без шкоди для інших. Звідси правило: учитель на уроці передусім повинен бути педагогом – вихователем, адже гуманізація навчального процесу це:

- рівноправне спілкування з дітьми;
- прояви повної довіри до можливостей і здібностей дитини;
- співпраця з дітьми на досягненні спільних ідей;
- створення ситуації успіху для кожної дитини;
- підтримка школярів як суб'єктів самоврядування;

- надання можливостей для самореалізації і самовизначенні дитини; - визнання виховного впливу дітей на педагога.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виховання і культура. Міжнародний науково-практичний журнал. – 2001. – № 5 – С. 20-42.

2. *Бистрицький І.Н., Кавалеров В.А.* Нравственная культура учителя, Збірник наукових праць. – Одеса: ООИУУ, 1993 р. – 248 с.

3. *Надольний І.Ф.* Нравственная культура личности. // Вища школа. – 1986 р. – № 8 – С.14-17.

4. *Семенов Г.* Соціалізація, виховання, розвиток. // Воспитание школьников. – 1999 р. – № 6. – С. 11-13.

Подано до редакції 24.04.08